

Etnedal kommune
Minst og best

Plan for befolkningsutvikling 2020 – 2025

Bruflatparken. Foto: Etnedal kommune

Vedtatt i kommunestyret 25.06.2020

Innhold

1. Innledning	3
2. Status for befolkningsutvikling og -sammensetning i Etnedal	3
3. Mål og målgruppe i arbeidet med befolkningsutvikling	5
4. Hvilke faktorer påvirker befolkningsutviklingen?	6
5. Hvilke tiltak er allerede igangsatt?	9
5.1. Tiltak og fokusområder på regionalt nivå	9
5.1.1. Bolyst i Valdres – den røde tråd fra barn til voksen	9
5.1.2. Valhall	10
5.1.3. Valdres Natur- og Kulturpark	10
5.1.4. Huga på Gard	11
5.1.5. Visit Valdres AS	11
5.1.6. Valdres Næringshage AS	11
5.1.7. Regionalt samarbeid om utdanning og yrkesvalg	12
5.2. Tiltak og fokusområder på lokalt nivå	12
5.2.1. Skole og barnehage	12
5.2.2. Kultur, friluftsliv og fritid	13
5.2.3. Integrering	13
5.2.4. Politiske arbeidsgrupper	13
5.2.5. Andre lokale tiltak	14
6. Tiltaksplan 2020 - 2025	14
7. Kilder	18

1. Innledning

Kommunensplanens samfunnsdel 2016-2026 påpeker at kommunen opplever befolkningsnedgang og negativ utvikling i befolknings sammensetningen. Samfunnsplanens første satsingsområde er derfor viet til befolkningsutvikling og bosetting. Her har kommunestyret allerede definert strategier som kan danne utgangspunkt for arbeidet med befolkningsutvikling:

- Legge til rette for at ungdom flytter tilbake etter endt utdanning
- Tilby og tilrettelegge for lærlingplasser i offentlig og privat sektor
- Iverksette tiltak som fremmer innovasjon og entreprenørskap
- Attraktive boområder i kommunen
- Iverksette tiltak som synliggjør Etnedal sin beliggenhet og positive sider som bo- og oppvekstkommune
- Inkluderende møteplasser
- Legge til rette for god infrastruktur (bredbånd, veger o.l.)
- Iverksette prosjekt om bosetting og integrering av flyktninger

Fram til nå har mål og strategier i samfunnsplanen blitt fulgt opp i de enkelte enhetenes planer og satsinger. I kommunestyrets dialogseminar i juni 2019 var det politisk enighet om at Etnedal kommune bør ha en samlet og helhetlig plan for arbeidet med befolkningsutvikling. Det var også tydelige signaler om at kommunen må ha en klar målgruppe i arbeidet med befolkningsutvikling, slik at en ikke sprer tiltakene for mye utover flere grupper.

Denne planen gir en oversikt over hvor Etnedal kommune står i dag, hvilke mål som skal nås og hvilke tiltak som skal iverksettes for å nå målene.

2. Status for befolkningsutvikling og -sammensetning i Etnedal

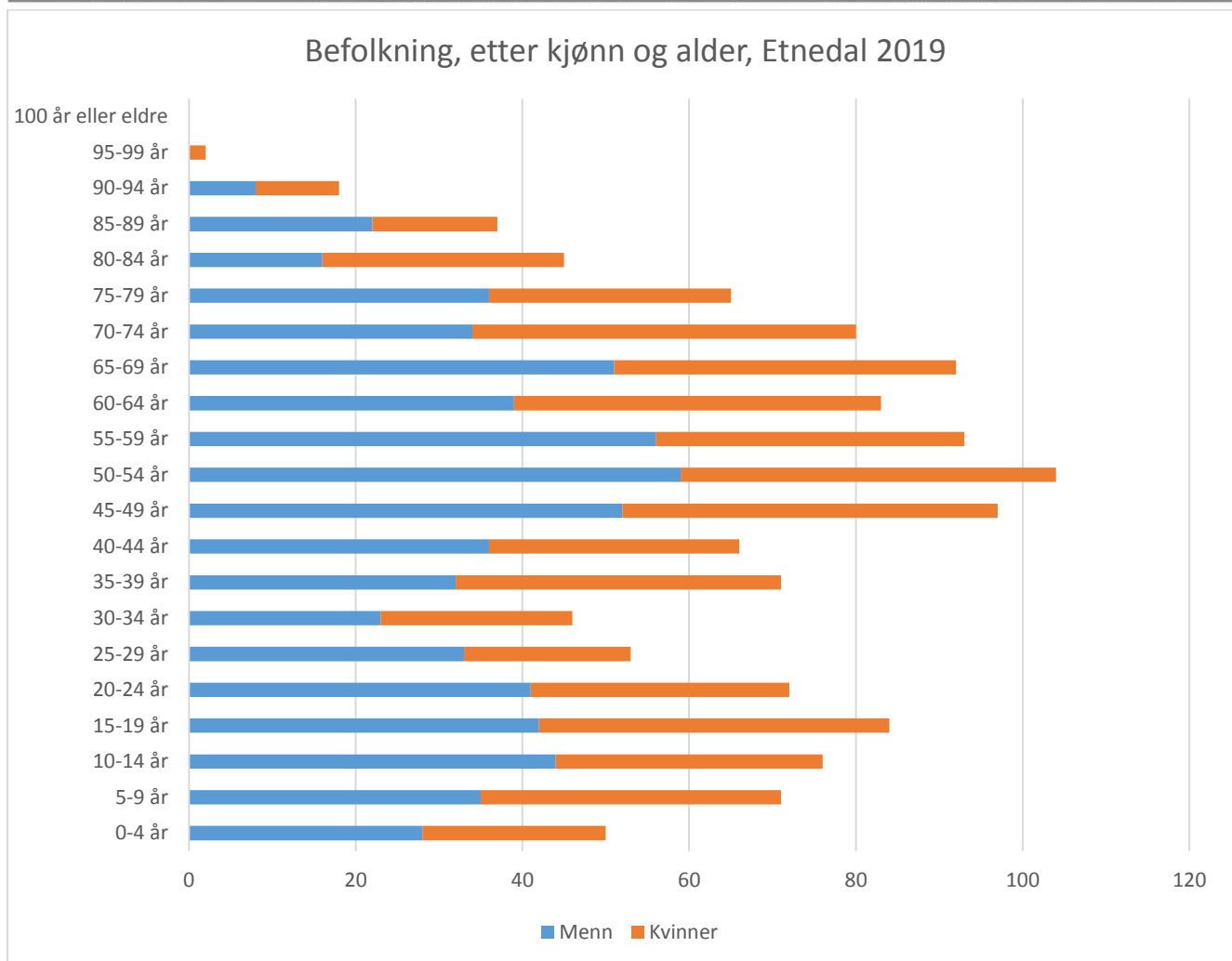
Historiske tall viser at Etnedal har hatt nedgang i befolkningstall over en lengre periode:

År	1951	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2019
Innbyggere	2093	1964	1837	1732	1580	1401	1389	1305
Nedgang i antall		129	127	105	152	179	12	84
Nedgang i %		6,16%	6,46%	5,71%	8,77%	11,32%	0,85%	6,05%

<https://www.ssb.no>

Reduksjonen har i snitt vært i overkant av 7 % hver 10-årsperiode, bortsett fra årene fra 2000 og frem til i dag. I de siste 10-årsperiodene har nedgangen vært lavere enn i tidligere perioder.

Tabellen under viser at kommunen har få innbyggere i de mest fruktbare aldersgruppene:

07459: Befolkning, etter region, kjønn, alder, statistikkvariabel og år 2019 www.ssb.no

Statistisk Sentralbyrå (SSB) har utarbeidet prognoser for utviklingen i innbyggertall fremover. Disse finnes i ulike alternativer: en prognose med anslag for høy vekst, ett mellomalternativ og en prognose med anslag for lav vekst. Dersom en ser på prognosen med mellomalternativet som ble fremlagt i 2014, ser en at prognosen var for optimistisk. Prognose med mellomalternativet som ble fremlagt i 2019 har nedjusterte forventninger for befolkningsutviklingen:

År	2014	2015	2019	2020	2025	2030	2035	2040
Innbygger-prognose 2014	1408	1416		1485	1544	1592	1659	1707
Innbygger-Prognose 2019			1299	1344	1328	1330	1345	1367
Avvik				-141	-201	-314	-314	-340

Tabell 1: Framskrivning av folketallet - SSB mellomalternativ (MMMM) – www.ssb.no

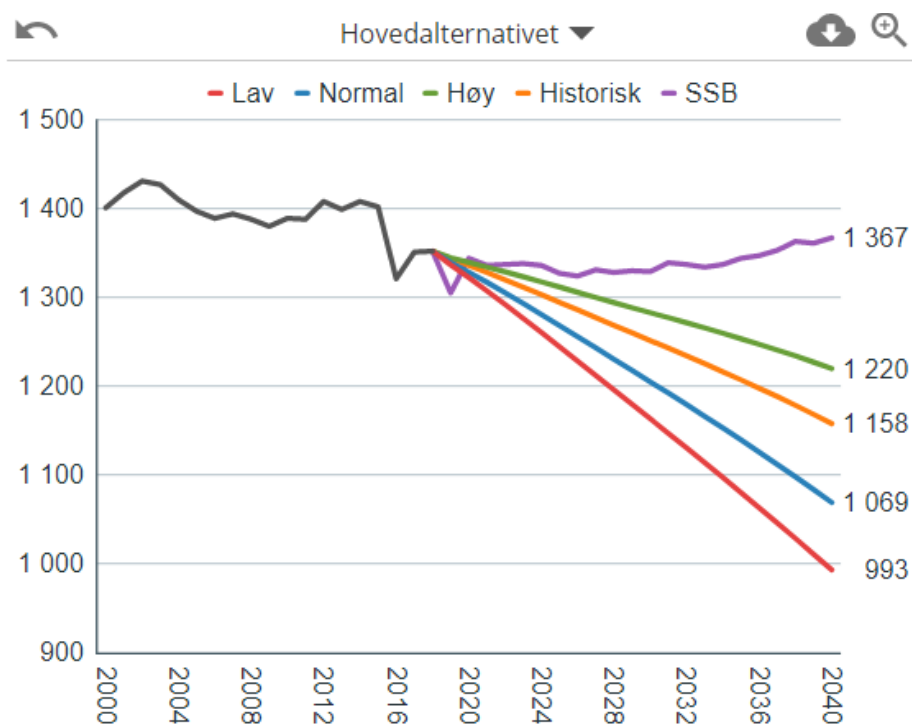
Det er dermed mer realistisk å legge den mest nøkterne prognosen til grunn for fremskriving av befolkningsutviklingen:

	2020	2025	2030	2035	2040
0-17 år	242	223	202	206	212
18-49 år	453	445	447	445	441
50-66 år	329	328	320	291	252
67 år eller eldre	316	311	315	353	378
SUM	1340	1307	1284	1295	1283

Tabell 2 : 11668: Framskrevet folkemengde 1. januar, etter region, alder, statistikkvariabel og år. Etnedal, tabell med lav nasjonal vekst (LLML)–
www.ssb.no

Det ser ut til at selv den mest nøkterne befolkningsfremskrivingen til SSB er for optimistisk for Etnedal sin del. Andre institusjoner har vurdert prognosene for befolkningsutvikling i kommunen mer pessimistisk enn mellomalternativet til SSB: Telemarksforskning sin prognose er basert på vurderinger av bosettings- og næringsattraktivitet for Etnedal:

Figur 4.2.2 Befolkningsframskriving for ulike attraktivitetsscenarier

<https://regionalanalyse.no/distrikt/541/all>

Det er realistisk å anta at befolkningsutviklingen i kommunen fortsatt vil være negativ fremover, dersom det ikke iverksettes målrettede tiltak som virker.

3. Mål og målgruppe i arbeidet med befolkningsutvikling

I kommuneplanens samfunnsdel er det vedtatt mål for befolkningsutvikling:

Etnedal skal være en attraktiv bo-kommune, spesielt for familier og unge i etableringsfasen.

På dialogseminaret i 2019 bestemte kommunestyret at målgruppen for arbeidet med befolkningsutvikling primært skal være *unge personer i etableringsfasen med tilknytning til Etnedal*.

Videre var det politisk enighet om at det er en målsetting å opprettholde et innbyggertall på 1300 personer fram mot 2025.

4. Hvilke faktorer påvirker befolkningsutviklingen?

Statistisk Sentralbyrå tar utgangspunkt i fire variabler ved framskriving av befolkningsutvikling og -sammensetning:

- fruktbarhet
- levealder
- flytting innenlands
- innvandring

Som vist i kapittel 2, har Etnedal få innbyggere i de mest fruktbare aldersgruppene og en større andel innbyggere i eldre aldersgrupper. Dermed har kommunen opplevd fødselsunderskudd over flere år:

Antall	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Levende fødte barn	8	7	16	14	7	9	4
Dødsfall	20	19	19	15	13	22	22
Fødselsunderskudd	-12	-12	-3	-1	-6	-13	-18

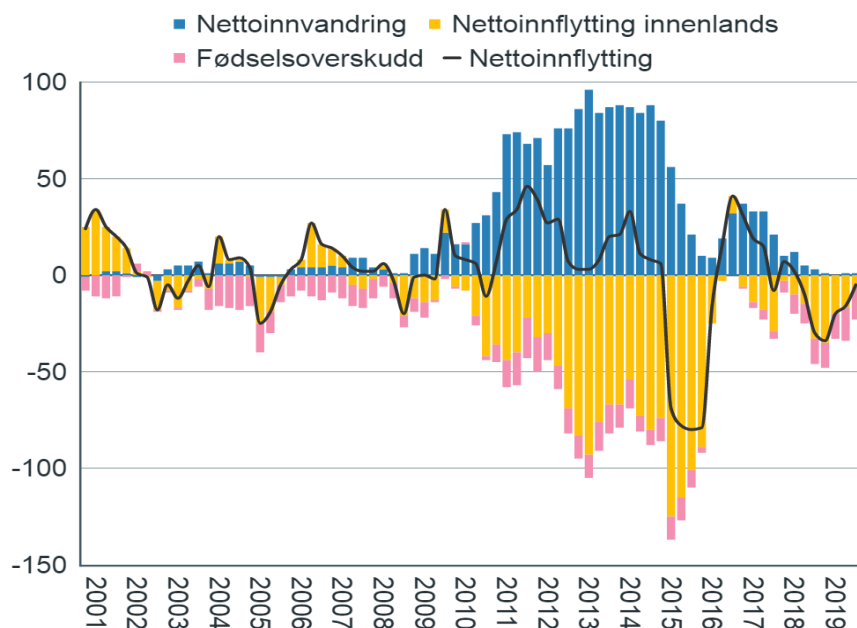
<https://www.ssb.no - Befolkning og endringer>

Statistikk over flytting viser at kommunen har opplevd både positive og negative tall for nettoinnflytting:

Antall	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Innflyttinger	146	136	52	105	61	39	48
Utflyttinger	125	130	130	74	54	73	56
Nettoinnflytting	21	6	-78	31	7	-34	-8

<https://www.ssb.no - Befolkning og endringer>

I tabellen under ser en at innvandring har bidratt til å opprettholde innbyggertallet i Etnedal, men at denne effekten nå er i ferd med å flate ut:

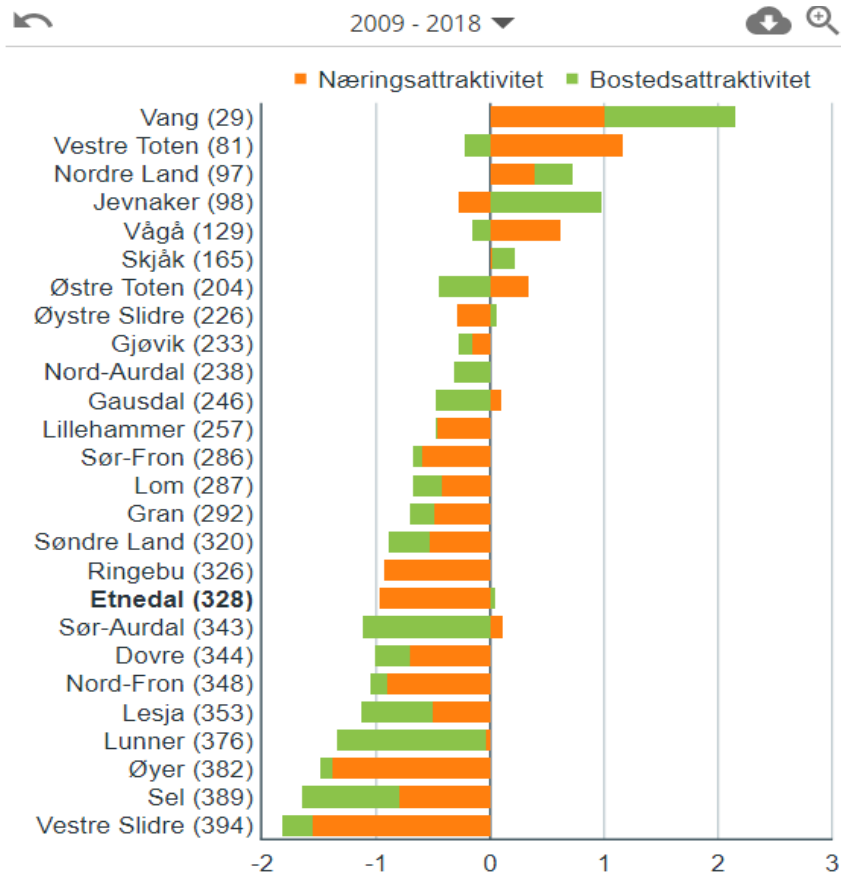

<https://regionalanalyse.no/distrikt/541/all>

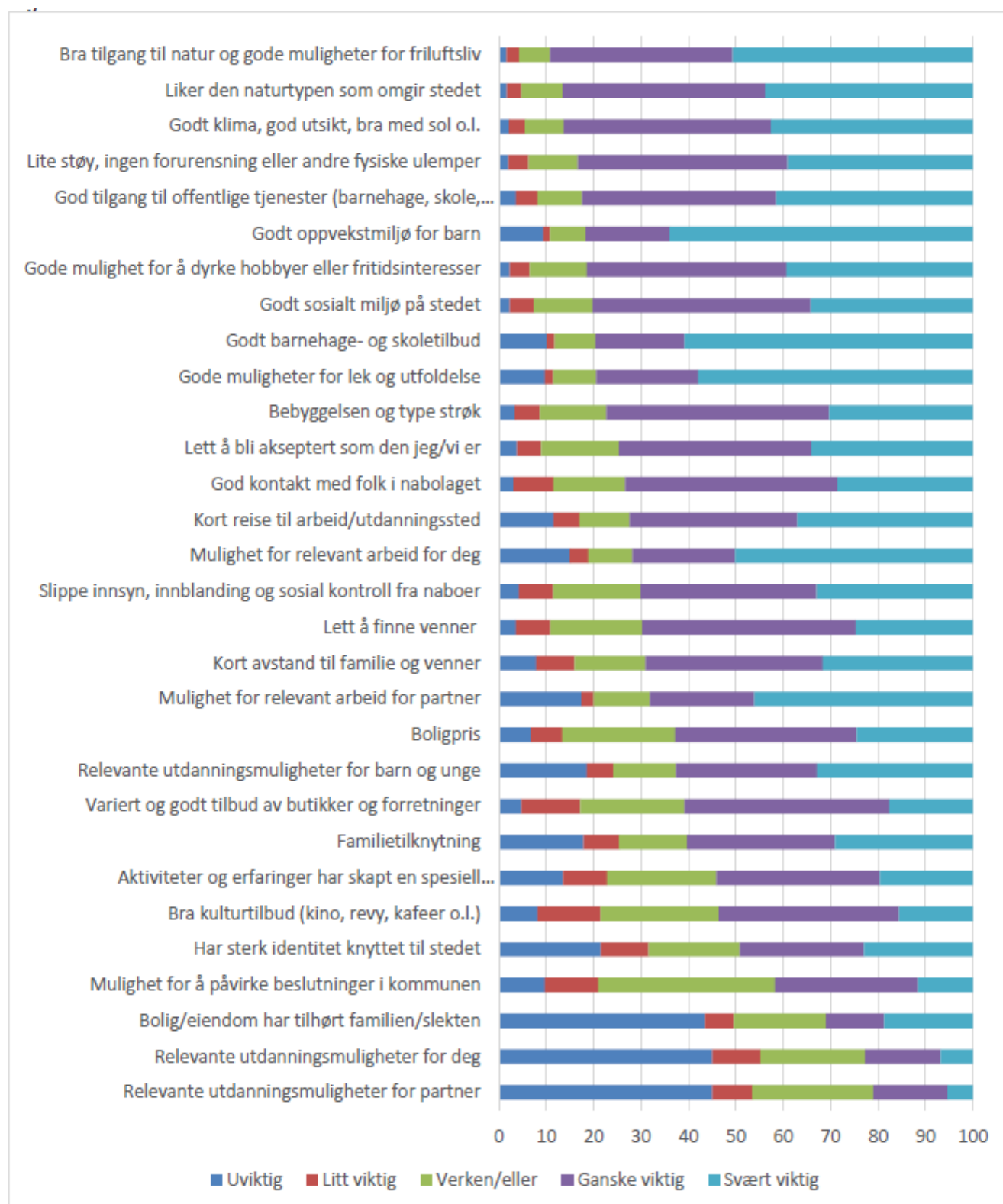
Fruktbarhet og dødsfall kan kun i begrenset grad påvirkes. Det er dermed i hovedsak er to måter en kommune kan skape ekstra vekst på. For det første kan kommunen skape kvaliteter som øker innflytting og reduserer utflytting; bostedsattraktivitet. For det andre kan kommuner skape næringsattraktivitet som fører til ekstra vekst i antall arbeidsplasser. Telemarksforskning vurderer Etnedal sin attraktivitet slik:

Figur 3.1.2 Samlet attraktivitet i perioden 2009-2018

<https://regionalanalyse.no/distrikt/541/all>

Etnedal har negativ faktor for næringsattraktivitet, men en svakt positiv faktor for bostedsattraktivitet. Faktorene kan påvirkes og Vang kommune har lyktes med høy faktor både for nærings- og bostedsattraktivitet. Hvilke elementer er det så som utgjør nærings- og bostedsattraktivitet? En undersøkelse om motivasjon for flytting kan bidra til å belyse dette. En rapport for folkehelseundersøkelsen i Oppland 2018 fremlagt av Østlandsforskning viser hvilke faktorer som motiverer innbyggerne til å velge bokommune:

<https://www.ostforsk.no/publikasjoner/folkehelse-og-levekar-i-oppland-resultater-fra-folkehelseundersokelsen-2018/>, s 86.

Undersøkelsen viser at gode muligheter for friluftsliv, miljø og gode oppvekstvilkår for barn rangeres høyt ved valg av bosted. Rapporten peker på at «Tilgjengelighet til ulike typer goder» er viktigere for kvinner enn for menn. Videre framgår det at arbeid og utdanning er viktigere for de i de yngre aldersgruppene enn for de i den eldste gruppen.

Det samme gjelder for barns oppvekstmiljø. Det er svært liten forskjell i aldersgruppenes indikatorverdier for både sosialt og fysisk miljø. Når det gjelder viktighet opp mot utdanningsnivå og inntekt er det også noen tydelige forskjeller. De med lavest utdanning og inntekt anser utdanning/arbeid som minst viktig og familie-/stedstilknytning som mest viktig. Viktigheten av de ulike indikatorene avhenger også av om man har barn. Både arbeid/utdanning og barns oppvekstmiljø er viktigere for de med barn enn for de uten barn.

Ut fra denne undersøkelsen og valgt målgruppe hos oss tyder det på at Etnedal i tillegg til bomuligheter i sterkest grad bør satse på tiltak rettet mot å synliggjøre gode friluftsmuligheter, gode oppvekstvilkår for barn og hvilke muligheter for arbeid som finnes hos oss og i våre nabokommuner. 46 % av de sysselsatte i Etnedal bor i kommunen, men pendler ut:

	Sysselsatte personer bosatt i regionen	Personer som pendler ut av regionen
	2019	2019
0541 Etnedal (-2019)		
Menn		
15-74 år	347	158
Kvinner		
15-74 år	267	126

<https://www.ssb.no/statbank/table/11616/tableViewLayout1/>

Det er relativt korte avstander fra Etnedal til nabokommuner og regionsentra som Fagernes/Leira, Dokka, Gjøvik og Lillehammer. Dette betyr at kommunen kan videreutvikles som en attraktiv bokommune i en større arbeidsregion.

5. Hvilke tiltak er allerede igangsatt?

Også andre distriktskommuner opplever utfordringer med befolkningsnedgang. Flere av disse har gjennomført eller har pågående prosjekt som skal bidra til befolknings- og næringsutvikling (Gro Marit Grimsrud, Eva Josefsen og Turid Vaage: *Katalog over tilflyttingsarbeid i distriktene, IDEAS2EVIDENCE RAPPORT 9/2012*). Mange distriktskommuner reklamerer med fin natur, et godt fritids- og tjenestetilbud og gode betingelser for bedriftsetablering. Også i vår region og i vår kommune har vi flere tiltak og satsinger som det er viktig å være kjent med for å kunne vurdere hvilke nye tiltak som bør iverksettes og på hvilket nivå man ønsker å realisere tiltakene.

5.1. Tiltak og fokusområder på regionalt nivå

5.1.1. Bolyst i Valdres – den røde tråd fra barn til voksen

Prosjekt påstartet 2011. Omfattet alle Valdreskommuner med Valdres Natur- og Kulturpark som prosjekteier.

Målgruppen var ungdom. Prosjektet handlet om å gi lokalt tilpasset opplæring som en «rød tråd» gjennom hele utdanningsløpet fra barnehage til høyskole. Hovedmålet var å forankre Valdresidentiteten hos den oppvoksende generasjon. Prosjektet hadde tre delmål:

- Styrke lokal tilhørighet hos barn og unge
- Utvikle «gründerinstinktet» hos barn og unge
- Motivere utflyttet ungdom til å etablere seg i Valdres

Prosjektet er formelt sett avsluttet, men det arbeides fortsatt med deler av innholdet. Valdres Natur- og Kulturpark (VNK) viderefører Valdresvertkurset og det er fortsatt stort fokus på identitetskaping og utvikling av gründere. Arbeidet er formalisert i samarbeidsavtalen mellom Valdreskommunene. Det er vanskelig å måle om prosjektet har ført til konkrete resultater for Etnedal.

5.1.2. Valhall

Valhall var et samarbeidsprosjekt mellom Næringshagen i Valdres og Hallingdal Næringshage 2006 – 2008. Målgruppa var ungdom, entreprenører og potensielle tilbakeflyttere. Hovedmål var å øke tilflyttingen av de som kunne tenke seg å starte egen bedrift. Selv om prosjektet hadde fokus på næringsutvikling, la det i tillegg vekt på at også de myke faktorene har betydning for om noen flytter. Det ble gjennomført besøk på skoler/studiesteder og iverksatt arrangement utenfor kommunen for å rekruttere nye innbyggere.

Prosjektet førte til flere bosettinger (bl.a. nederlendere) i Valdres, selv om en del av disse senere har flyttet ut igjen. I etterkant av prosjektet (2016) ble det gjennomført en mulighetsstudie for næringsutvikling i Valdres. Studien oppsummerer sterke og svake sider i tilknytning til næringsutvikling i regionen som det også er relevant for Etnedal å være kjent med for vurdering av hvilke tiltak det er hensiktsmessig å satse på:

Sterke sider	Svake sider
Merkevare Valdres	Befolkningsutvikling og bolyst
Attraktiv hytteregion	Tilgang på kompetanse
Noen sterke destinasjoner	Mangel på kompetansearbeidsplasser
Sterk posisjon ift. lokalmat	Lite «eksportrettet» næringsliv
Sterke kulturaktører	Få lokomotiver
Pålitelig arbeidsstokk	Lite risikovilje
Natur- og kulturgrunnlag	Mangler offensiv kultur for utvikling og innovasjon

http://www.iktvaldres.no/VNK/2016/Mulighetsstudie_for_n%C3%A6ringsutvikling.pdf

5.1.3. Valdres Natur- og Kulturpark

Kommunene i Valdres har i mange år samarbeidet om utviklingsarbeid. I 2017 vedtok regionstyret å videreføre samarbeidet om Valdres Natur- og Kulturpark fram mot 2027. Målet er at Valdres skal være Norges sterkeste regionale merkevare i 2027. Det skal skapes en felles identitet og merkevare i og av Valdresamfunnet og det skal arbeides på fem innsatsområder:

Innsatsområde	Mål	Innhold
Leve i Valdres	Positiv utvikling i folketallet i Valdres	Omfatter levevilkår, tilflytting, samferdsel og breiband.
Næring i Valdres	Skape flere arbeidsplasser	Omfatter næringer som reiseliv, hytte- og fritidsboligutvikling, landbruk, lokalmat, salg/service-relatert næring, bygg/anlegg, og bio-relaterte virksomheter. Det nye næringsprogrammet «Innovasjon og tradisjon» skal legges til grunn for arbeidet.
Kultur i Valdres	Valdres skal bli best i Oppland på samhandling med utgangspunkt i kulturfeltet	Alle felt innen kulturarbeid som støtter oppunder merkevaren Valdres. Inkluderer festivaler, kulturminner og idrett.
Frisk i Valdres	Valdres skal være en ledende region på forebyggende helsearbeid	Omfatter helse, forebygging og rehabilitering med natur og arealer med stier/løyper/ski som en viktig del.
Kompetanse i Valdres	Valdres skal øke kompetansen i befolkningen	Bidra inn i Valdres Kompetanseforum med helhetstenking, der skole, arbeidsliv og merkevaren Valdres blir sett i sammenheng. Inkluderer Valdresvertkonseptet, kompetansebygging, «kompetanseuttak» innen alle arbeidsområdene, samt forskning og utdanningsmuligheter.

http://www.iktvaldres.no/VNK/2017/Vedtekter%202017-2019,%20signert.pdf?_ga=2.6114614.447612294.1572257604-265869603.1572257604

http://www.iktvaldres.no/VNK/2017/Langtidsprogram%202017-2027,%20signert.pdf?_ga=2.17864124.447612294.1572257604-265869603.1572257604

VNK har utarbeidet symboler for å skape felles visuell identitet og for å styrke merkevaren Valdres. Det er etablert en godt innarbeidet hjemmeside for markedsføring av regionen - <https://www.valdres.no/>.

Flere av områdene som Valdreskommunene samarbeider om regionalt er direkte eller indirekte knyttet til mål om positiv befolkningsutvikling. Arbeidet har fem tydelige satsingsområder og samhandlingen har lyktes med å tiltrekke seg økonomiske midler til ulike tiltak. Den visuelle profilen er sterk og markedsføringen profesjonell. Det er viktig for Etnedal å delta i samarbeidet, da det er krevende for en liten kommune å ha tilstrekkelig profesjonalitet, synlighet og gjennomslagskraft i markedsføringen. Likevel kan en arbeide for en bedre synliggjøring av vår kommune i den regionale satsingen.

5.1.4. Huga på Gard

Vang og Vestre Slidre samarbeider om et treårig prosjekt for å få bosetting på gardsbruk som er ubebodd, <https://www.vangivaldres.no/arbeid-og-bustad/qard-og-smaabruk/huga-paa-gard/>. Gardsbrukene kartlegges, det føres dialog med eiere og aktuelle objekter markedsføres.

Prosjektet har ført til bosetting på flere bruk. Prosjektleder mener at valg av kontaktperson og type tilnærming mot eier har stor betydning for resultatene. Prosjektet er i en slutfase og det vurderes en videreføring i fellesskap for hele Valdres. Det kan være aktuelt for Etnedal å delta i en slik satsing. Det vil medføre kostnader og det må avklares hvordan den lokale forankringen kan ivaretas. Alternativt kan kommunen vurdere å gjennomføre et eget prosjekt på dette.

5.1.5. Visit Valdres AS

Visit Valdres AS er en medlemsorganisasjon for alle typer næringsliv i Valdres. Selskapet ble etablert høsten 2015 etter at Valdres Destinasjon AS og Valdres Næringsforum AS ble slått saman og har om lag 200 medlemsbedrifter. Visit Valdres sin visjon er *Valdres – Norges mest attraktive besøks- og opplevelsesregion*. Hovedformålet er å være et verktøy for at Valdres skal bli Norges mest attraktive besøks- og opplevelsesregion gjennom fire årstider. Selskapet skal også være en felles serviceorganisasjon for all næringsvirksomhet i Valdres og omegn. Visit Valdres skal

- arbeide mot en felles forståelse for og utvikle Valdres som en sterk merkevare
- styrke regionens verdiskapning i form av å tiltrekke flere besøkende til Valdres
- legge til rette for utviklingen av regionale opplevelsesprodukter i samarbeid med medlemsbedriftene
- påvirke næringspolitisk for å skape gode rammebetingelser for sine medlemmer

<https://www.valdres.no/visit-valdres/om-oss>

Visit Valdres har målsettinger som er nært beslektet med hovedmålet for Valdres Natur- og Kulturpark. Etnedal kommune er medlemsbedrift i Visit Valdres AS. Det er utarbeidet en del felles markedsføringsmateriell som Valdresguiden, sykkelkart, skiløypekart, toppturer mm.

5.1.6. Valdres Næringshage AS

Valdres Næringshage AS er eid av SIVA, næringslivet i Valdres og de seks Valdreskommunene. Næringshagen skal være Valdresregionens naturlige motor og senter for nyetablering, bedriftsutvikling og regionale utviklingsprogrammer. Hovedfokus skal ligge på etablerere og bedrifter med potensiale for vekst og utvikling. Det

tilbys lokaler, møtepunkt og temasamlinger til bedrifter for å gi utviklingsmuligheter gjennom samarbeid. Videre gjennomføres etablererkurs og annen oppfølging av etablerere. Næringshagen arbeider også med bedriftsutvikling. Gjennom fokus på strategisk ledelse hjelpes virksomheter med vilje og potensial til vekst med ulike utviklingsaktiviteter. I tillegg skal næringshagen være en enbrubygger mellom næringslivet og offentlig forvaltning. Gjennom en samarbeidsavtale med Valdres Natur- og Kulturpark har Valdres Næringshage AS ansvaret for næringsretta utviklingsprosjekter i valdresregionen. <http://www.valdres-nhage.no/>

Landsbyen Næringshage på Dokka tilbyr lignende tjenester. <https://www.landsbyen-nh.no/>

Næringshagenes tilbud er veletablert og profesjonelt. Det er få personer/bedrifter fra Etnedal som benytter tjenestene til Valdres Næringshage.

5.1.7. Regionalt samarbeid om utdanning og yrkesvalg

Valdres har et mangfoldig og tett samarbeid rundt områdene utdanning og yrkesvalg:

- Karriere Oppland Valdres: er et partnerskap mellom Oppland fylkeskommune og Valdreskommunene. Målsettingen er å øke kompetansenivået i befolkningen. Karrieresenteret tilbyr videregående opplæring for voksne, realkompetansevurdering, karriere- og studieveiledning, desentralisert høgskoleutdanning og ulike kurs for privatpersoner og bedrifter i Valdresregionen. Senteret styres av kompetanseforum, som er sammensatt av representanter fra kommunene, fylkeskommunen, NAV, VNK og Visit Valdres.
- Yrkesmessa i Valdres: Annethvert år arrangeres en stor regional yrkesmesse på Leira. Her synliggjøres utdannings-, yrkes- og arbeidsmuligheter i regionen.
- Valdres opplæringskontor: oppfølging av lærlinger og samarbeid om lærlingeplasser.
- Rådgivernetverket: samarbeid om utvikling og kvalitet i rådgivertjenesten for elever i ungdomsskolen og i videregående skole.
- IKO (identifisering, kartlegging og oppfølging): samarbeid for økt fullføring av videregående opplæring.

I Valdres er det etablert flere organ som har mål, handlingsplaner og samarbeid på ulike områder som er direkte eller indirekte relatert til befolkningsutvikling. I denne planens tiltaksdel bør det gå fram hva som skal gjøres regionalt og hva som skal gjøres lokalt for unngå duplisering av tiltak og for at tiltakene skal være helhetlige, men godt spisset der det er behov for det.

5.2. Tiltak og fokusområder på lokalt nivå

5.2.1. Skole og barnehage

- Barnehagetilbudet i Etnedal er sentralisert til én barnehage i kommunesenteret. Undersøkelser viser at tilbudet er av god faglig kvalitet og at utviklingsmiljøet for barna er godt. Alle som ønsker det får plass, det er ingen ventelister. Den geografiske tilgjengeligheten gir utfordringer for enkelte.
- Etnedal har én sentralisert skole med elever fra 1.-10. trinn. Undersøkelser viser at faglige resultater i hovedsak er på eller over snittet for landet og at læringsmiljøet i store trekk er godt. Antall elever vil gå ned fremover.
- Skolen arbeider med arbeidslivsfag og entreprenørskap. Området er under utvikling i tråd med nye læreplaner som innføres høsten 2020.
- Ungdom fra Etnedal får en del informasjon om lokale arbeidsmuligheter gjennom faste årlige bedriftsbesøk og gjennom regional Yrkesmesse.

Tilstandsrapporter for skole og barnehage viser at Etnedal har et kvalitativt godt tjenestetilbud på disse områdene. Den geografiske tilgjengeligheten til barnehagetilbudet kan virke begrensende for noen boområder, spesielt for Steinsetbygda. Det finnes barnehage i dette området, men denne er ikke i drift, da det ikke er søkere. Barnehagen kan åpnes for drift igjen dersom det blir økning i befolkningsgrunnlaget i området.

5.2.2. Kultur, friluftsliv og fritid

- Etnedal kulturskole tilbyr et kreativt og levende miljø med profesjonell undervisning i ulike musikkinstrument, kor, kunst og dans. Skolen har utdannede fagpersoner.
- Øvrige aktivitets- og fritidstilbud til barn og ungdom er godt i Etnedal og kostnad for deltakelse er lav. Tilbud til unge voksne er begrenset.
- Etnedal har store friluftsarealer som er godt tilrettelagt med turstier, skiløyper, klatre- og padlemuligheter, badeplasser, fiskeplasser, ridetilbud mm.
- Kulturminner er til dels godt tilgjengeliggjort.

Kommunen har en egen plan for kultur og fysisk aktivitet. Den skal revideres i 2020. Det kan vurderes om aktivitetstilbudet til unge voksne bør utvikles og legges inn i tiltaksdelen i befolkningsutviklingsplanene og/eller i den nye kommunedelplanen for kultur og fritid. Utvalgte friluftsarenaer kan oppgraderes dersom en har tro på at dette kan øke tilflyttingen. Oppgradering av kulturminner følges opp i henhold til nylig vedtatt kulturminneplan. Det kan være hensiktsmessig å markedsføre frilufts-, kulturminne- og aktivitetstilbudet bedre. En må da ta stilling til om dette skal gjøres gjennom Valdres Natur- og Kulturpark eller om en ønsker å gjøre det lokalt.

5.2.3. Integrering

- Flyktningetjenesten har god dialog med bosatte flyktninger for å forebygge flytting.
- Det er tett oppfølging for å skaffe praksisplasser, arbeid eller utdanning.
- Samarbeid med frivillige for god deltakelse i aktivitetstilbud er tett.

Mange av flyktningene er godt integrert, særlig familier med barn. De fleste har praksisplasser, er i arbeid eller under utdanning. De yngre har høy deltakelse i fritidsaktiviteter, mens voksne har færre møteplasser.

5.2.4. Politiske arbeidsgrupper

Kommunestyret vedtok i sak 040/17 en handlingsplan for arbeid med fire utvalgte tema. Initiativet var forankret i kommuneplanens mål om næringsutvikling og befolkningsutvikling (jfr. sak 062/16). Flere av tiltakene i handlingsplanen er gjennomført, noen er i prosess og noen gjenstår:

1. Etna– Hvordan kan elva utnyttes bedre?
  - Ryddig/hogging er gjennomført.
  - Fisk er satt ut.
  - Driftsplan for Etna er under utarbeidelse i samarbeid med grunneierlaget.
  - Aktivitets- og skiltplan gjenstår.
2. Ubebodde hus/bruk – Lys i glasa
  - Ubebodde hus/bruk er kartlagt.
  - Informasjonsbrev til eiere er utsendt.
  - Ringerunde til eiere er delvis gjennomført.
3. Kommunikasjon og informasjon
  - Kommunens hjemmeside er gjennomgått og nyheter legges ut.
  - Kommunal facebookside er opprettet og i aktiv bruk.
  - Informasjonsbrosjyre er laget.
  - Brev og velkomstpakke til innflyttere er oppdatert og sendes ut.
  - En del informasjonstavler er pusset opp.
  - Skiltplan gjenstår.

- Mediestrategi gjenstår.
- 4. Småbedrifter/nettverk
  - Kartlegging av behov hos lokale bedrifter gjenstår.
  - Markedsundersøkelse blant innbyggerne gjenstår.
  - Bygging av nettverk er i gang i samarbeid med Etnedal utvikling.
  - Reklamefilm gjenstår.

Gjenstående tiltak som er vurdert relevante for befolkningsutvikling videreføres i tiltaksdelen.

5.2.5. Andre lokale tiltak

- Kommunen har næringskoordinator i 50 % stilling.
- Næringskoordinator møter i den lokale næringslivssammenslutningen Etnedal Utvikling AS.
- Kommunen har et næringsutvalg.
- Kommunen har næringsfond. Midlene fordeles av næringsutvalget.
- Kommunen har næringslokaler og næringsarealer til utleie.
- Kommunenplanens arealdel inneholder arealer både sentrumsnært og mer spredt for bosetting og for næring.
- Kommunen har boliger for salg.
- Privat aktør bygger boenheter i Haugalifeltet.
- Kommunen har en løsningsorientert tilnærming til henvendelser og tilstreber kort saksbehandlingstid.
- Kommunen vurderer bruk av lokale leverandører opp mot regelverk for anbud.
- Kommunen tar inn en høy andel lærlinger i forhold til andre kommuner. I tillegg støtter kommunen private bedrifter som tar inn lærlinger.
- Kommunen tilbyr sommerjobb til ungdom.

Med bakgrunn i vurderingene ovenfor, gjennomføres følgende tiltak i planperioden:

6. Tiltaksplan 2021 - 2025

Vedtatt av kommunestyret 21.10.2021, sak 120/21

Bomuligheter				
Tiltak	Beskrivelse/Suksessfaktor	Ansvar	Frist	Kostnad
Prosjekt «Huga på gard» i Etnedal	Beskrivelse: Det er utarbeidet en del grunnlag for videre arbeid. En suksessfaktor for prosjektet er avklaring av politikk for ulike elementer som er beskrevet i kommunens vedtatte planstrategi. Bosetting er tungtveiende i vurdering av politikken på området slik dette er drøftet i planstrategien. Oppgaver: Det gjøres utredning knyttet til følgende problemstillinger : · Innføring av O-konsesjon · Bruksendring fra fritidsbolig til bolig · Bruksendring fra bolig til fritidsbolig · Prøveordning (tidsbegrenset/midlertidig) bruksendring fra fritidsbolig til bolig · Praktisering av boplikt (personlig/upersonlig) · Prinsipper for deling av landbrukseiendom	Ordfører og næringsutvalg	Løpende, frist for utredning 31.01.21	Kostnadsanslag videreføres med kr. 400.000, hhv. 200.000 i 2022 og 200.000 i 2023

Tilrettelegging av kommunale boligtomter og boliger	Beskrivelse: Tiltaket er todelt, og omfatter - tilrettelegging av kommunale boligtomter - etablering av utleieboliger/boliger i dialog og samarbeid med private aktører Siden vedtak av befolkningsplanen i 2020 er boligområde B13 i Haugalia regulert. Dette området består av 17 boligtomter. I tillegg er rydding og hogst gjennomført på resterende øvrige kommunale tomter i Haugalia samt resterende tomter på Moajordet. Det arbeides med å sondere løsninger for etablering av utleieboliger/boliger. Aktuelle områder for etablering av disse kan være B 13, samt at Bruflatjordet kan være et attraktivt område. Oppgaver: · Område B13, øvrige tomter i Haugalia og på Moajordet markedsføres for ordinært salg · Plan for Bruflatjordet utarbeides med formål tanke på boligbygging · Dialog og samarbeid med private aktører om bygging av utleieboliger/boliger · Dialog med Husbanken og andre aktører om mulige modeller (leie før eie og evt. andre) for tilrettelegging for utleieboliger/boliger	Adm.	Tilrettelegging av kommunale boligtomter (resterende arbeid) 30.08.22 Etablering av utleieboliger /boliger: Løpende	Til rettelegging av kommunale boligtomter (resterende arbeid) 200.000 Utleieboliger /boliger kr. 2.500.000

Arbeidsplasser og næringsliv				
Tiltak	Beskrivelse/Suksessfaktor	Ansvar	Frist	Kostnad
Ha tilgjengelige næringslokaler og-tomter	Beskrivelse: Aktuelle næringslokaler er gamle kommunehuset, kafélokalet m/tilknyttede arealer samt lokaler eiet av Etnedal Næringsbygg AS Oppgaver: - Revisjon av reguleringsplan Brumoen - Samarbeid med Etnedal Næringsbygg AS - Markedsføring/synliggjøring av tilgjengelige næringslokaler- og tomter - Oppgradering av eksisterende næringslokaler - Vurdere muligheter for kjøp og regulering av større næringsareal	Adm.	31.08.22	300.000 knyttet til reguleringsplan og klargjøring av tomtearealet på Brumoen, samt oppgradering av næringslokaler
Samarbeid med, og tilskudd til, Etnedal Utvikling	Beskrivelse: Det er over tid gjennomført en prosess i samarbeid med Etnedal Utvikling med grunnlag i felles ambisjoner om næringsutvikling i Etnedal. Prosessen har munnet ut i en tiltaksplan som Etnedal Utvikling ønsker å arbeide videre med. De tiltakene som planlegges er i tråd med Etnedal kommune sine tiltak slik disse framgår av vedtatt befolkningsutviklingsplan. Med grunnlag i gjennomført prosess ønsker Etnedal Utvikling å tilsette i en prosjektstilling for å arbeide videre med tiltakene. Etnedal kommune finansierer deler av denne prosjektstillingen. Følgende arbeidsoppgaver er tenkt lagt til denne stillingen:	Næringsutvalget	Løpende (2022-2024)	350.000 pr. år 2022-2024

	· Initiere og organisere møteplasser, workshops og fagsamlinger for næringsdrivende i Etnedal · Identifisere og synliggjøre mulighetene for ny næring i Etnedal · Markedsføre næringsaktører og aktiviteter i Etnedal. (Hjemmeside, facebook) · Støtte med synlighet av bedrifter i Etnedal · Bistå nyetablerte i oppstartsfasen med ideer og praktisk organisering · informere og involvere politiske fora i næringsutviklingsarbeidet i Etnedal. · Bidra til å se sammenhenger i tjenestetilbudet til enkeltbedrifter, og skape samarbeid og synergier. · Samarbeide med Visit Valdres slik at Etnedal kan dra nytte av organisasjonen. · Støtte næringslivet med informasjon om kurs, støtte- og tilskuddsordninger. · Bidra til holde fokus for måloppnåelse for EU sine oppgaver knyttet til Befolkningsutviklingsplanen. · Rekrutteringsarbeid for å få flere næringsaktører i Etnedal til å se nytteverdien av et samarbeid/fellesskap gjennom Etnedal utvikling. Suksessfaktorer: · Etnedal kommune må ha en avklart rolle i samarbeidet med Etnedal Utvikling · Sikre fortsatt samarbeid med, og kopling mot, Valdres Næringshage · Tilskudd fra Etnedal kommune må være forankret i en avtale om tiltak som skal gjennomføres · Sikre at arbeidet rettes mot all næringsvirksomhet i Etnedal, ikke kun medlemmer av Etnedal Utvikling			

Markedsføring				
Tiltak	Beskrivelse/Suksessfaktor	Ansvar	Frist	Kostnad
«100 grunner til å flyttet til Etnedal»	Foreliggende befolkningsutviklingsplan beskriver en rekke ambisjoner knyttet til markedsføring av Etnedal kommune med formål befolkningsutvikling. Hoveddelen av disse tiltakene er implementert i ordinær drift og blir gjennomført. Videre markedsføring tenkes gjennomført ved en løpende og langsiktig tanke for hele 2022, «100 grunner til å flytte til Etnedal». Målet er to ukentlige utspill i rette media med temaer: - Synliggjøre barnehage- og skoletilbudet - Synliggjøre fritidstilbudet - Synliggjøre tomter og bomuligheter - Markedsføre ledige stillinger og arbeidsmuligheter i Etnedal - Markedsføre næringstomter/-lokaler - Naturopplevelser/severdigheter - Arrangementer	Det etableres en kreativ gruppe	31.12.2022	Bistand til utarbeidelse av profilmaterieell digital kompetanse: 300.000

Møteplasser				
Tiltak	Beskrivelse/Suksessfaktor	Ansvar	Frist	Kostnad
Ordfører møter ungdom årlig	Ordfører avklarer med ungdommen hvordan formen bør være.	Ordfører	Løpende	50.000 samlet for tiltak 6 og 7 i 2022
Følge opp nye innbyggere i kommunen	Det er etablert rutine for velkomstbrev m. m til registrerte nye innbyggere. Ordningen kan utvides.	Ordfører	Løpende	

Andre tiltak				
Tiltak	Beskrivelse/Suksessfaktor	Ansvar	Frist	Kostnad
Oppfrisking av skolebygg	Skole er en vesentlig tjeneste som vurderes for målgruppen i befolkningsutviklingsplanen. Skolebygget er moderne og funksjonelt innvendig, men til dels lite attraktivt utvendig. Det bør vurderes om bygget kan gjøres mer «attraktivt og spennende» ved enkel fasadesminking. Byggets beliggenhet v/ fylkesveien gjør at dette enkelt kan brukes som et attraktivt blikkfang.	Adm.	Gjennomføres 2023	Avklares til budsjett 2022
Etablering av elbil-lader på Bruflat	Valg av antall, ladekapasitet, evt. tilskuddsordninger og samarbeid med øvrige aktører må avklares.	Adm./næringsutvalget		Må avklares. Finansiering av tiltaket gjøres ved egen bevillings-sak i Kommune-styret.

7. Kilder

Etnedal kommune: *Kommuneplanens samfunnsdel 2016 – 2026*.

<https://www.etnedal.kommune.no/tjenester/plan-bygg-og-eiendom/planer/kommuneplan-kommunedelplan/kommuneplanens-samfunnsdel/>

Gro Marit Grimsrud, Eva Josefsen og Turid Vaage: *Katalog over tilflyttingsarbeid i distriktene, IDEAS2EVIDENCE RAPPORT 9/2012*. <https://48vlp12642pa30ejq72t9ozh-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2013/06/katalog-endelig-1.pdf>

Huga på gard www.vangivaldres.no/arbeid-og-bustad/gard-og-smaabruk/huga-paa-gard/

Landsbyen Næringshage <https://www.landsbyen-nh.no/>

Mimir AS v/Torill Olsson og Valdres Natur- og Kulturpark: *Tradisjon og innovasjon. Mulighetsstudie for næringsutvikling i Valdres*. 2016.

http://www.iktvaldres.no/VNK/2016/Mulighetsstudie_for_n%C3%A6ringsutvikling.pdf

Per Kristian Alnes, Asbjørn Kårstein og Kristine Lundhaug: *Folkehelse og levekår i Oppland. Skriftserien 19 – 2019. Resultater fra folkehelseundersøkelsen 2018*.

<https://www.ostforsk.no/publikasjoner/folkehelse-og-levekar-i-oppland-resultater-fra-folkehelseundersokelsen-2018/>

Statistisk Sentralbyrå: *Modeller, forutsetninger og resultater - Befolkningsframskrivingene 2018*.

www.ssb.no

Telemarksforskning <https://regionalanalyse.no/distrikt/541/all>

Valdres Natur og Kulturpark: *Avtale 2017-2027. Ein 10-årig plan for lokalsamfunnsutvikling i Valdres*.

http://www.iktvaldres.no/VNK/2017/Langtidsprogram%202017-2027,%20signert.pdf?_ga=2.17864124.447612294.1572257604-265869603.1572257604

www.valdres.no/

Valdres Næringshage <http://www.valdres-nhage.no/>

Vedtekter/samarbeidsavtale mellom Valdreskommunene om Valdres Natur- og Kulturpark (VNK) og regionstyret http://www.iktvaldres.no/VNK/2017/Vedtekter%202017-2019,%20signert.pdf?_ga=2.6114614.447612294.1572257604-265869603.1572257604

Visit Valdres AS <https://www.valdres.no/visit-valdres/om-oss>